ISSN 2078-6441. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2013. Випуск 41. С. 264–272.
Visnyk of the Lviv University. Series Geography. 2013. Issue 41. P. 264–272.

УДК 911.3:008

ГЕОТОПОНІМІКА – ОДНА З НЕГОЛОВНИХ ПІДСИСТЕМ ГЕОГРАФІЇ КУЛЬТУРИ

Іван Ровенчак

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, 79000, м. Львів, Україна

Обґрунтовано виділення в геотопоніміці таких напрямів, як хороніміка, гідроніміка, ороніміка, ойконіміка і дромоніміка. З геокультурних позицій проаналізовано хороніми “Русь” та “Україна”. Окрему увагу приділено найпоширенішим гідронімам, оронімам і ойконімам України. Виділено три підпроблеми проблеми приведення ойконімів у відповідність до української геокультури.

Ключові слова: геокультура, геотопоніміка, хороніміка, гідроніміка, ороніміка, ойконіміка, проблеми української ойконімії.

Топоніміка, або топонімія, належить, зазвичай, до лінгвістично-філологічних галузей знань. На стику цих галузей та географії, зокрема географії культури, формується геотопоніміка. Вона охоплює теоретичний та прикладний аспекти. Геотопоніміка привносить багато цінного в теорію і методологію топоніміки та може бути корисною і навіть незамінною у вирішенні багатьох проблемних питань топонімії. Тому, на наш погляд, тема статті досить актуальна.

Питаннями геотопонімічних досліджень традиційно, хоча й недостатньо, займалися й займаються і географи, зокрема економіко-соціо-географи. На географічному факультеті Львівського університету імені Івана Франка у 1960–1970 рр. існувала окрема Топонімічна комісія в складі Львівського відділу Українського географічного товариства. Керівником комісії був Богдан Думін. Цей учений опублікував низку праць з геотопоніміки [9]. Деякі геотопонімічні проблеми у геокультурному аспекті порушено в праці [18].

Мета дослідження – висвітлити, на прикладі України, розвиток таких напрямів геотопоніміки: хороніміка, гідроніміка, ороніміка, ойконіміка, а також сформулювати найважливіші проблеми української ойконіміки.

Геотопоніміка є порівняно розвинутим напрямом культурно-географічних (геокультурних) досліджень. Важливу роль у цих дослідженнях відомий український філолог, спеціаліст у галузі топонімії, голова Наукового товариства ім. Шевченка О. Купчинський відводить географії. Він уважає, що: “На підставі географічних реалій уточнюється і підтверджується, а інколи й докорінно переглядається семантика вихідного для топоніма слова” [12, с. 6].

Топоніміка та геотопоніміка це, по суті, один і той же термін. Загальне визначення топоніміки трактує її як сукупність географічних назв певної території. Науку про топоніміку можна було б назвати топонімія. Топоніміка є підсистемою ономастики, а топонімія – онімії (ономатології). Ономастика – це сукупність власних назв, а онімія – наука про власні назви. Специфічним напрямом топоніміки є мікротопонімічні дослі-

© Ровенчак І., 2013

дження. О. Шаблій ще наприкінці 1960-х років увів у топонімію поняття первинного мікротопонімічного ареалу (ПМТА). На його думку, ПМТА – це територія, де топоніми мають порівняно стабільного творця – жителів певного населеного пункту, які постійно користуються мікротопонімами у виробничо-суспільній діяльності, побуті тощо. ПМТА окреслений межами землеволодінь одного або декількох близьких поселень [22, с. 29]. Крім топоніміки, для географії культури важливе значення має етноніміка.

Головними галузями топоніміки є *хороніміка* (досліджує назви територій і країн), *гідроніміка* (вивчає географічні назви об'єктів гідрографічної мережі), *ороніміка* (назви орографічних об'єктів), *ойконіміка* (назви населених пунктів), *дромоніміка* (назви шляхів сполучень). Для географічних об'єктів, які взагалі не охоплені топонімічними дослідженнями та не виділені серед галузей топоніміки, однак посідають чільне місце в сукупності географічних назв, пропонуємо виділяти нові окремі галузі (міжгалузеві напрями) в складі цієї науки, наприклад, *гідрооронімiка*, яка досліджує назви географічних об'єктів, розташованих та утворюваних на межі літо- та гідросфери (півострови, миси, коси, острови) [3, с. 6]. В українській географії культури названі вище галузі топоніміки є неоднаково розвинутими. Найширше розроблені ойконіміка та гідроніміка, менше – ороніміка. Водночас у вітчизняній топоніміці, хороніміці та, особливо, дромоніміці майже не приділяють уваги.

Найважливішими топонімами в українській хороніміці, без сумніву, є "Русь" та "Україна". Походженню назви Україна і, особливо, Русь присвячена величезна кількість наукових та науково-популярних праць. Проте, і на цьому наголошуємо, для географії культури найважливіша не генеза, а просторові особливості поширення конкретного хороніма. Що ж стосується дослідження генези, то тут важливими є геокультурні методи та методики, застосування яких сприятиме обґрунтуванню тієї чи іншої теорії походження хороніма.

Сучасні підходи до походження назви Русь можна звести у десять концепцій: 1) норманська; 2) ґотська; 3) кельтська; 4) полабсько-поморська; 5) прусько-литовська; 6) волзька; 7) грецька; 8) латинська; 9) сарматська; 10) хозарсько-тюркська [10, с. 117–124]. Сучасна дискусія щодо генези хороніма Русь фактично відбувається в норманістсько-антинорманістському руслі. Норманська концепція офіційно оприлюднена 1749 р., вона виводить назву Русь зі шведської мови. Згідно з нею, ця назва походить від варязького племені русів, яке в другій половині IX ст. проникло у Східну Європу. Кельтської концепції дотримувався відомий український учений С. Шелухин. Він уважав, що назву Русь принесли в IX ст. полянам у Київ завойовники кельти-рутени [23]. Найбільше уваги проблемі генези хороніма Русь приділив О. Пріцак у фундаментальній праці "Походження Русі". Ця праця – своєрідна спроба поєднати норманську та кельтську концепції. На переконання вченого, назви "Русь", "русин" перенесла до Східної Європи рутено-фризько-норманська торговельна компанія, яка діяла там в останній чверті VIII ст. [17, с. 53].

Геокультурний аналіз проблеми походження хороніма Русь підводить нас до висновку про те, що найбільше обґрунтована сарматська (іранська) концепція. Згідно з нею, слов'яно-українська форма "Русь", "руси/русини" виводиться з такої послідовності етнонімів: росомони (до IV ст.) – роксолани (до VI ст.) – роси – руси [20, с. 80]. Росомони та роксолани – ірано-сарматські племена. Росомони жили між Дніпром і Доном, у IV ст. вступили до антського союзу проти остґотів. Анти, як відомо, є прямими попередниками українців. Роксолани проживали між Дунаєм і Доном найбільше на північ. В античний час уважали, що північніше уже "край світу" (незаселена територія). Сар-

мати залишили на території сучасної України близько 600 топонімів. Етнонім "роси" дуже тісно пов'язаний з гідронімом "Рось". Ця широко відома ріка на південь від Києва витікає з Придніпровської височини і тече до Дніпра територіями Вінницької, Київської та Черкаської областей. Назва ріки Рось зафіксована під 980, 1031 та 1095 роками. Крім цієї, є ще 17 інших форм, зокрема "Русь" та "Ros" [5, с. 475]. В офіційних королівських анналах Каролінґів (Annales Bertiniani) під 839 р. уперше згадано про народ "Rhos". Арабський географ Ібн Хурдадбег у творі "Кітаб ал масалік ва'л мамалік" ("Книга шляхів і країн") описував уже країну "Рус" (840–880) [17, т. 2, с. 812]. Отже, є всі підстави стверджувати, що Русь – слов'янізований, первісно іранський (сарматський) етнохоронім, який в обіг увійшов у слов'янському світі за умов слов'яно-неслов'янського симбіозу. Сарматську концепцію поділяв відомий український історик М. Брайчевський. Він уважав, що ім'я Рос було позначенням якоїсь етнічної групи, яка мала тісні й дуже ранні зв'язки з племенами сарматського походження [5, с. 16]. Осетинською мовою "ruxs/roxs" означає "світлий".

Наприкінці XII–на початку XIII ст. самоназва "русь/русин" поширилася майже на всю територію Русі-України, витіснивши місцеві етнохороніми. Трохи пізніше, наприкінці XIII–на початку XIV ст. назва "Русь/русин" охопила сучасне Закарпаття. Непрямим свідченням столітньої затримки проникнення цієї назви в зазначений край є його теперішнє порівняно широке побутування на Закарпатті та в сусідній Пряшівщині (Словаччина).

У 1187 та 1189 рр. з'явився хоронім "Україна". У першому випадку він стосується історичної Переяславщини (сучасна територія східної Київщини та суміжних районів Черкащини й Полтавщини), у другому – півдня Галичини (сучасне історико-географічне Покуття). З кінця XIV ст. колишню область розселення полян почали називати Україна. Етнонім "українці" вперше зафіксовано наприкінці XVI ст. Хоронім "Україна" в ті часи стосувався території Київського та Брацлавського воєводств Речі Посполитої, тобто центру України. Впродовж XVI–XIX ст. на зміну етнохороніму "Русь/русини" поступово прийшов термін "Україна/українці". Він поширювався з центру до периферії країни. На Закарпатті цей процес відбувся в XX ст.

У XVII ст. під Україною розуміли порівняно невеликий ареал між Києвом, Каневом, Білою Церквою і Фастовом.

Хоронім Україна поширився в Європі завдяки французькому військовому інженеру і картографу Ґійому Левассеру де Боплану (1600–1673), зокрема, його широковідомим літературним і картографічним творам. Простежено й зворотний процес: представники низки європейських країн сприяли закріпленню за нашою країною назви "Україна". Зміні назви "Русь" на "Україна" сприяло також прийняття "Московією" 1713 р. самоназви "Россія".

У розвинутих європейських мовах, зокрема французькій, хоронімом "Russia" неправомірно позначають як "Русь/Україну", так і "Московію/Россію", а етнонімом "russe" – "русинів/українців" та "московитів/россіян". Один з варіантів вирішення цієї проблеми – застосування, там, де це доцільно, замість етноніма "russe" назви "ruthène" [26, p. 142]. В українській мові, на нашу думку, треба повернутись до написання етнохороніма нашого східного сусіда як "Россія" та "россійський". Таке написання доволі часто трапляється у текстах XIX–першої половини XX ст.

Дискусії щодо походження хороніма Україна тривають уже понад два століття. Різні підходи до інтерпретації цієї назви можна звести у п'ять напрямів: 1) земля, яка лежить на межі слов'янщини або Європи; 2) віддалена земля, яка лежить далеко від Киє-

ва; 3) земля "украяна" плугом і мечем; 4) родова земля, уділ; 5) країна, край, волость [15, с. 223]. На нашу думку, з геокультурного погляду хоронім "Україна" відповідає терміну "країна". "Україна" як "країна" потрактована у знаменитому Пересопницькому євангелії 1556–1561 рр. – найвизначнішій пам'ятці староукраїнської мови [23, с. 115–121]. Визначний український лексикограф Б. Грінченко першим значенням слова "Україна" дав "країна". Він так і писав: "Україна=Країна" [8, с. 330]. У східно-, західно- та, особливо, південно-слов'янських мовах словом "країна" та його похідними часто називають окремі, просторово делімітовані, територіальні одиниці. Отже, хоронім "Україна" походить із загального українського терміна "країна" (рос. – страна, пол. – kraj, kraina, нім. – land, англ. – land, country, фр. – pays, contrèe, ісп. – pais, лат. – terra, гр. – χώρα, звідси хоронім – назва країни).

Україна – морська держава, тому для неї найважливішими гідронімами є моря, ріки та озера. Для нас, звичайно, найважливішим є геокультурно-топонімічний аналіз назв Чорного й Азовського морів. У минулому назву Азовське море передавали як Озівське море.

Назви річок України є найдавнішими. Тому дослідження територіальних (просторових) аспектів їхньої генези – один з важливих напрямів у географії культури. Через давність гідронімів назви річок України, як звичайно, усталені. З великих рік геокультурно необґрунтованою, на наш погляд, є назва ріки Південний Буг. Це, до речі, єдина велика ріка, басейн якої повністю розміщений у межах України.

Цю ріку вперше згадував Геродот у V ст. до Хр. як Ὑπανις (Гіпаніс), у VI ст. Йордан – як Vagosola, у VII ст. Географ Равенський – як Bagossola та в X ст. Костянтин Багрянородний – як Βογού. У руських літописах під 1171, 1173 та 1185 роками її названо Бог, а 1157 р. – Побожжя, у XV–середині XVIII ст. – Bog, Boh, Bohus, Бог, Біг [19, с. 422–423]. У московському джерелі 1627 р. річку названо Бокг: "А вверх по реке по Бокгу 50 верст, пала в Бокг речка Синяя Вода, а на реке на Синеи Воде, 70 верст от Бокга, город Синяя Вода" [11, с. 112]. У 1774 р. чи не вперше зафіксовано нову назву – Буг [10, с. 20–21]. Як відомо, Росія оволодівала басейном сучасної ріки Південний Буг послідовно у 1774, 1791 та 1793 роках. Спочатку Московія (Росія) вийшла на лівий берег Богу в районі сучасного Южноукраїнська 1667 р. З кінця XVIII ст. назву цієї ріки змінено на Буг (Південний Буг). Так її називають і сьогодні. На нашу думку, цій ріці необхідно повернути традиційну (питому) українську національну назву – Бог. Так вона називалась упродовж восьми століть. Більше ніж двісті років (з кінця XVIII ст. і до тепер) гідронім "Бог" використовує населення басейну цієї ріки. У 1920-х роках були спроби повернути цій ріці національну та геокультурно обґрунтовану назву [4], однак не вдалося. Це доцільно зробити тепер. Тоді ріка Західний Буг стане знову просто Буг. Ріки Буг та Бог беруть початок близько одна від одної, на північному заході Подільської височини. У Франції, подібно, Сена та Сона (притока Рони) витікають з плато Ланґр.

В Україні є всі головні форми рельєфу – гори, низовини та височини. Гори в нашій країні представлені Українськими Карпатами та Кримськими горами. Українські Карпати є частиною порівняно великої європейської гірської системи – Карпат.

Назву Карпати вперше навів Геродот у V ст. до Хр. Батько історії згадував річку "Карпій", що впадає в Дунай [7, с. 191]. У 105 р. імператор Траян приєднав Південні Карпати (Дакію) до Риму. Римське панування в реґіоні тривало до 271 р. Отже, Карпати були "відкриті" для цивілізованого світу. Тоді ж цю гірську систему, просторово дуже аморфну, вперше виокремив Птолемей (90–168). У творі "Керівництво з геогра-

фії" він писав: "Сарматію перетинають і інші гори (крім Сарматських), між якими називаються: Певка (Тейки) гора; Гора *Карпат* (виділення наше. – *І. Р.*); Венедські гори …" [1, с. 320]. Під сучасними Карпатами Птолемей розумів Сарматські, Карпатські, Венедські та Певкинські гори. Заслугою Птолемея є також те, що він уперше виділив і локалізував плем'я "карпів" між верхньою течією Дністра і Карпатами [1, с. 321].

У географічній літературі є інформація про те, що всю дугу Карпат уперше на карту наніс польський учений С. Сташіц 1806 р. [14]. Справді, до праці "O Ziemiorodztwie Karpatyw, …" (1815) він долучив виконану 1806 р. "Карту геологічну Польщі, Молдови, Трансільванії, Угорщини та Валахії" [25]. Учений правильно орієнтував Карпатську дугу від Братислави до Залізних воріт, де її повторно перериває Дунай.

Проте за 12 років до того першу карту Карпатських гір помістив у третьому томі описів подорожей по Північних Карпатах австрійський географ Бальтазар Гакет (1739–1815) [24]. Одна з найбільших заслуг Б. Гакета полягає в тому, що він, очевидно, першим визначив характер простягання Карпат як *дуги* від Дунаю в районі сучасної Братислави на північному заході до Дунаю в районі Залізних воріт на південному сході. Якщо Геродот у V ст. до Хр. першим згадав про Карпати, Птолемей у II ст. їх приблизно локалізував, то Б. Гакет 1794 р. вперше ці гори як цілісність правильно "прив'язав" і оконтурив. Це важливо, тому що в географії є випадки, коли одну назву гірської країни трансформують у зовсім іншу за звучанням. Наприклад, первісна назва Тянь-Шаню давньотюркською – "Тенгрі-Таг" (Небесні гори), "Небесні гори" китайською – "Тянь-Шань". Китайські мандрівники поширили цю назву на всю гірську систему. В такому розумінні вона ввійшла в китайську, звідси, завдяки працям європейських і російських учених, у світову географію [13]. Карпатам у цьому плані пощастило більше, заслуга в цьому також Б. Гакета.

На північному сході в межі України (Сумську та Харківську області) заходять відроги "Середньоросійської" височини. На нашу думку, ця назва геокультурно некоректна. Більша частина цієї височини розташована у Південно-Західній Росії. Найвища висота – 293 м (південніше м. Тула). Уперше цю висоту виділив Птолемей (II ст.) і назвав "Alaunus mons" (Алаунські гори). Він зазначав також, що на південь від них лежать "Amadoci montes" (сучасний Донецький кряж та Приазовська височина) [2]. Такі геокультурні уявлення проіснували, за незначними винятками, до кінця XIX ст. Відомий французький географ Бюаш, наприклад, на карті 1752 р. височину в місці витоків Волги, Дону та Дніпра назвав "Plateau" (Плато). З часом назва "Алаунські гори" (Алаунська височина) поширилась також на північ у район озера Селігер [6, с. 49]. У 1889 р. російський географ, картограф і геодезист О. Тілло на складеній ним гіпсометричній карті вперше відобразив головні особливості орографії Східноєвропейської рівнини. Височину в центрі цієї рівнини, яка є вододілом верхів'їв Дніпра, Західної Двіни, Волги і Дону, тобто поширену Алаунську, він запропонував назвати "Середньоросійською" [21, с. 25–26]. З середини XX ст. і до сьогодні назва "Середньоросійська" закріплена за південною частиною Середньоросійської височини у розумінні О. Тілло. Середню частину почали називати "Смоленсько-Московська височина", а північну – "Валдайська височина". Визначний російський географ Л. Берг, до речі, паралельно з назвою "Середньоросійська" вживав і Алаунська височина (1959). Отже, вважаємо, що геокультурно обґрунтованою назвою сучасної "Середньоросійської" височини є Алаунська височина. Цю назву вона мала з II і до кінця XIX ст. Сьогодні ця височина розташована аж ніяк не посередині Росії, а на її південно-західній окраїні й частково заходить у межі України.

З огляду на винятково важливу роль для української геокультури сарматів (III ст. до Хр. – III ст.) Причорноморську низовину, на нашу думку, доцільно було б назвати Сарматська низовина. Кочові іраномовні племена сарматів (алани, роксолани, язиги тощо), споріднені зі скіфами, займали цю низовину у зазначений вище час.

Проблема зведення ойконімів у відповідність до української геокультури є широко дискутованою в нашій країні. Можна виділити три підпроблеми цієї проблеми.

Перша – геокультурно-історична. Згідно з нею, ойконімам, де можливо, потрібно повернути назви, які вони мали в минулому. Найбільшим за людністю містом України, назва якого потребує зміни, є Дніпропетровськ. Це третє, після Києва та Харкова, за населенням місто України. Воно засноване 1783 р. на місці запорізького села Половиця і до 1926 р. мало назву Катеринослав. У 1918 р. українська національна влада перейменувала місто в "Січеслав". Сьогодні ця назва поступово відроджується. Очевидно, з погляду географії культури Дніпропетровськ треба перейменувати у Січеслав. Найважливіші з ойконімів, яким необхідно повернути їхні історичні назви, такі: Дніпродзержинську (Дніпропетровська обл.) – Кам'янське; Кіровограду – Єлизаветград; Хмельницькому – Проскурів; Івано-Франківську – Станіслав, але не Станіславів; Артемівську (Донецька обл.) – Бахмут; Новоград-Волинському (Житомирська обл.) – Звягель.

Друга – геокультурно-україноцентрична. Під час її вирішення потрібно позбутися в ойконімах додатків, які відображають перебування цих міст у складі геокультурно неукраїнських держав; наведемо, наприклад, чотири міста – Володимир-Волинський (Волинська обл.), Кам'янець-Подільський (Хмельницька обл.), Могилів-Подільський (Вінницька обл.), Рава-Руська (Львівська обл.).

Сучасний Володимир-Волинський заснований 988 р. як Володимир. Цю назву він зберігав до 1795 р., коли був приєднаний до Росії і перейменований на "Володимир-Волинський". Річ у тому, що в Росії вже був "Владімір-на-Клязьмі" (східніше Москви) заснований Руссю-Україною 1108 р., тобто більш ніж сто років пізніше. Так ці два міста – "Володимир-Волинський" та "Владімір-на-Клязьмі" – називали до початку XX ст. [6, с. 490–493]. У 1919 р. Володимир-Волинський захопила Польща і володіла ним до 1939 р. Тому в російського Владіміра додаток "на-Клязьмі" за непотрібністю забрали. Сьогодні українському Володимиру-Волинському потрібно повернути більш ніж 800-річну та геокультурно обґрунтовано назву – Володимир.

Для наведених вище прикладів український учений А. Непокупний запропонував запровадити у вжиток термін *дойменування*. Він, як приклад дойменування, навів перейменування 1944 р. Корсуня у Корсунь-Шевченківський (Черкаська обл.) та Переяслава у Переяслав-Хмельницький (Київська обл.) [16, с. 12]. Переяслав відомий з 907 р., а Корсунь – з 1032 р., тому ці дойменування виглядають як руйнування історичної пам'яті міст з тисячолітньою українською геокультурною традицією під облудним приводом меморіалізації імен видатних діячів.

Третя – підпроблема геокультурно невмотивованих повторень назв поселень. Особливо це стосується назв міст. Наприклад, є місто Миколаїв – центр Миколаївської обл. та Миколаїв у Львівській обл., що інколи призводить до плутанини. З геокультурних загальноукраїнських позицій ліпшими варіантами назв цих двох міст є Миколаїв-на-Бозі та Миколаїв-на-Дністрі, відповідно. Або ще міста Городок у Львівській та Хмельницькій областях, які є центрами районів. З геокультурного погляду, на нашу думку, ліпшими є назви для першого – Городок-Галицький, для другого – Городок-Подільський. Міста з назвою Первомайськ є у Миколаївській та Луганській областях. Первомайськ Миколаївської обл. утворений 1919 р. шляхом об'єднання міст Богопіль

(засноване у XVII ст.) та Ольвіополь (засноване у XVIII ст.). Очевидно, геокультурно ліпшою назвою для цього міста буде Богопіль. Цей ойконім тут найстаріший, а також відображає розташування міста на р. Бог (сучасний Південний Буг). В Україні є ще низка міст та містечок (селищ міського типу) з однаковими назвами. Однакові назви для сіл поширені ще більше. В Івано-Франківській обл., наприклад, є п'ять сіл з назвою Діброва та чотири – з назвою Слобідка.

Отже, геотопонімічні дослідження є важливим та актуальним напрямом суспільної географії. Особливо вартісними, на наш погляд, вони можуть бути, коли розвиваються як підсистема важливого суспільно-географічного наукового напряму – географії культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Античная география / [сост. М. Боднарский]. – М. : ГИГЛ, 1953. – 376 с. + к.
2. *Анучин Д.* Рельеф поверхности Европейской России в последовательном развитии о нем представлений / Д. Анучин // Землеведение. – М., 1895. – Т. 2. – С. 77–126, 65–124.
3. *Афанасьєв О. Є.* Географічне дослідження топонімічної системи України : автореф. дис. … канд. геогр. наук / О. Є. Афанасьєв. – К., 2006. – 22 с.
4. *Бируля О.* Ріка Бог та її сточище / О. Бируля. – Вінниця, 1928. – 95 с. + к.
5. *Брайчевський М. Ю.* Походження Русі / М. Ю. Брайчевський. – К. : Наук. думка, 1968. – 224 с.
6. Географическо-статистический словарь Российской империи / [сост. П. Семенов]. – СПб. : РГО, 1863. – Т. I. – 716 с.
7. *Геродот.* Історії в дев'яти книгах / Геродот. – К. : Наук. думка, 1993. – 576 с.
8. *Грінченко Б.* Словарь української мови / Б. Грінченко. – К., 1909. – Т. 4. – 563 с.
9. *Думін Б. Я.* Географія і топоніміка / Б. Я. Думін // 2-й з'їзд Географічного товариства УРСР. Симпозіум: Проблеми вищої географічної освіти і шкільної географії. – К. : Наук. думка, 1970. – С. 27–28.
10. Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / [відп. ред. О. С. Стрижак]. – К. : Наук. думка, 1985. – 256 с.
11. Книга Большому Чертежу / [под ред. К. Н. Сербиной]. – М.; Л., 1950. – 231 с.
12. *Купчинський О. А.* Найдавніші слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень (Географічні назви на *-ичі*) / О. А. Купчинський. – К. : Наук. думка, 1981. – 252 с.
13. *Лунин Б. А.* О происхождении и распространении географического названия Тянь-Шань / Б. А. Лунин // Изв. АН СССР. Сер. геогр. – М., 1959. – № 2. – С. 77–79.
14. *Магидович И. П.* История открытия и исследования Европы / И. П. Магидович, В. И. Магидович. – М. : Мысль, 1970. – 456 с.
15. *Наконечний Є.* Украдене ім'я: Чому русини стали українцями / Є. Наконечний. – Львів : Піраміда, 2004. – 352 с.
16. *Непокупний А. П.* Сучасний ономастикон України у внутрішньому і зовнішньому вимірах / А. П. Непокупний // Відтворення українських власних назв (антропонімів і топонімів) іноземними мовами: Доп. і повідомл. міжнар. наук. конф. 7–8 грудня 1993 р., м. Київ. – К., 1995. – С. 8–13.

17. *Пріцак О.* Походження Русі / О. Пріцак. – К. : Обереги, 1997. – Т. 1. – 1074 с.; 2003. – Т. 2. – 1304 с.
18. *Ровенчак І. І.* Географія культури: проблеми теорії, методології та методики дослідження / І. І. Ровенчак. – Львів : ЛНУ, 2008. – 240 с.
19. Словник гідронімів України / [гол. ред. кол. К. К. Цілуйко]. – К. : Наук. думка, 1979. – 783 с.
20. *Стрижак О. С.* Етнонімія Птолемеєвої Сарматії. У пошуках Русі / О. С. Стрижак. – К. : Наук. думка, 1991. – 224 с.
21. *Тилло А. А.* Орография Европейской России на основании гипсометрической карты / А. А. Тилло // Известия Русского географического общества. – СПб., 1890. – Вып. 1. – С. 8–32 + к.
22. *Шаблій О. І.* Питання просторово-географічного аспекту вивчення мікротопонімії (на матеріалі Західного Поділля) / О. І. Шаблій // Тези IV респ. ономаст. конф. – К. : Наук. думка, 1969. – С. 29–30.
23. *Шелухин С.* Україна – назва нашої землі з найдавніших часів / С. Шелухин. – Прага : УВУ, 1936. – 250 с.
24. *Hacquet B.* Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1788 bis 1795 durch die Dacischen und Sarmatischen oder Nördlichen Karpathen / B. Hacquet. – Nürnberg, 1790–1796. – T. 1–4.
25. *Staszic S.* O Ziemiorodztwie Karpatów, i innych gór i równin Polski / S. Staszic. – Warszawa, 1815. – 390 + X s.
26. *Uhryn K.* La notion de “Russie” dans la cartographie occidentale (XVIe –XVIIIe siecle) / K. Uhryn. – Paris; Munich, 1975. – 144 p. + c.

Стаття: надійшла до редакції 20.11.2011
доопрацьована 12.10.2012
прийнята до друку 24.10.2012

GEOTOPONYMY – ONE OF THE NON-MAIN SUBSYSTEMS OF CULTURE GEOGRAPHY

Ivan Rovenchak

Ivan Franko National University of Lviv,
Doroshenko St., 41, UA – 79000 L’viv, Ukraine

The allocation in Geotoponymy such areas as Choronymy, Hydronymy, Oronymy, Ecumenymy and Dromonymy are substantiated. The choronyms “Rus’” and “Ukraine” from geocultural position are analyzed. Special attention is given to the most common hydronyms, oronyms and ecumenyms of Ukraine. The three subproblems from the problem of reduction in line with Ukrainian Geoculture are allocated.

Key words: Geoculture, Geotoponymy, Choronymy, Hydronymy, Orohymy, Ecumenymy, problems of Ukrainian ecumenymy.

ISSN 2078-6441. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2013. Випуск 41

ГЕОТОПОНИМИКА – ОДНА ИЗ НЕОСНОВНЫХ ПОДСИСТЕМ ГЕОГРАФИИ КУЛЬТУРЫ

Иван Ровенчак

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. П. Дорошенко, 41, 79000, г. Львов, Украина

Обосновано выделение в геотопонимике таких направлений, как хоронимика, гидронимика, оронимика, ойконимика и дромонимика. С геокультурных позиций проанализировано хоронимы “Русь” и “Украина”. Особое внимание уделено наиболее распространенным гидронимам, оронимам и ойконимам Украины. Выделено три подпроблемы проблемы приведения ойконимов в соответствии с украинской геокультурой.

Ключевые слова: геокультура, геотопонимика, хоронимика, гидронимика, оронимика, ойконимика, проблемы украинской ойконимии.